

Zemljepisje v ljudski šoli.

(Dalje.)

J. Kakošna in ktera obertnost se nahaja še na Kranjskem?

O. Med tako obertnost šteje se tudi umetno obdelovanja kamna. Prostranejši lomi so pa večidel samo v kranjskem in vipavskem okraju, kjer obdelujejo tudi marmor. Tudi je na Kranjskem več opekarnic, največ v okraji kranjskem pa v ljubljanski okolici, kjer kurijo s šoto. — Navadna lončarska roba dela se po fabrično v Radolici, v Ljubnem, v Šmartnu (pod Šmarno-goro), po rokodelsko vzlasti v kamniškem, v ribniškem, v radoliškem, v kerškem okraji pa v okolici glavnega mesta. V Zagorji in v Kamniku izdelujejo cementno apno.

Dasiravno pa ima Kranjsko prostrane gojzde in obilo mineralne kurjave, si vendar steklarstvo ne more povzdigniti, pomanjkuje dobrega kremenca. Steklarnice so v Zagorji in v Kočevji, in izvažujejo svoj pridelek tudi čez morje.

Klej (lim) delajo v Terziču, čistilni prah (Putzpulver) pa v Kamniku.

Lugaste soli ali pepelika (potašeljna) našgè se sila mnogo v Suhi Krajini, vzlasti pod Snežnikom, v Tergu, pa v ribniškem in kočevskem okraji; na Gorenskem, vzlasti v radoliškem okraji.

Mjilo in sveče delajo po fabriško v Ljubljani, na Verhniki pa v Ratečah. V Ljubljani je tudi fabrika za prižigalne klinčike, v Kamniku pa je solitrarnica.

Žganje se žgè na Kranjskem iz domačih pridelkov, na kmetih iz sadja; slivovca se na Kranjskem nareja mala reč.

Pivarnice so na Notranjskem v Senožečah, na Razdertem, v Postojni, Idriji, na Verhniki, na Gorenskem v Mengšu, v Kranju in Kamni Gorici. Naj večja pivarna na Kranjskem je pa pivarna bratov Kozlerjev med Ljubljano in Šiško.

V Ponoviču za Savo (okraj litijski) čisti se z mašino na paro in s porabo 20—24.000 cent. oglja vinski cvet (alkohol) iz okolnih in daljnih žganjarnic (po 40—50.000 veder na leto). Posebno vgodna tej fabriki je okolnost, da je tik železnice, ki pelje iz Ljubljane v Celje.

Veliko je število mlinarjev na Kranjskem. Naj več jih je tam, se vé da, kjer je voda zadosti močna in so dobre ceste,

kakor na Gorenskem v kamniškem, kranjskem, radoliškem okraji, pa v okolici ljubljanski. Veliko moke so nekdanj izvozili na Koroško, to je pa nekoliko prenehalo, od kar je parni mlin za moko blizu Celovca. — Parni mlin za moko je samo v Ljubljani; v Kranji na Savi je velikanski mlin za moko, kakoršnega mu na Kranjskem ni para, še le letos izdelan, svoje izdelke pošilja celó v Aleksandrijo; kedar bo ljubljansko-terbiška železnica, bo še bolje stal ta mlin.

Obertnost v tkaninah je tudi še malo razširjena. V Ljubljani je predilnica pa tkalnica za bombaž. O času ameriške vojske je prenehala, sedež pa zopet dela, pa menda le polovico časa.

Barvarji in nogovičarji se nahajajo večidel na Jeseniškem in pa v Teržiču.

Na Gorenskem v okraji kranjskem in radoliškem delajo bukovo sukno, pa koce. Tudi v kočevskem okraji in v Černomlju izdelujejo sukno za domače potrebe. Kocev naredé v kranjskem pa v radoliškem okraji za 40.000 gl. na leto. Fabrika za izdelovanje umetne volne iz cunj, je z novim letom letos nehala, ker je volni cena padla. Obilno vodno moč pa mislijo za drugačne fabrike porabiti. — Platno za domačo potrebo in nekaj za trgovino delajo v Kočevji in okoli Loke. Opomniti moramo tukaj tudi izdelovanja slamninkov, ktero se je močno povzdignilo, od kar smo Italijo zgubili. Obertnost ta cvetê okoli Mengša, in se tudi že izdeluje roba v fabrikah nalašč v to narejenih.

Strojarstvo stroji skoraj le za domačo potrebo. Samo v Teržiču je nekoliko strojarij, ki so po fabriško napravljene in ki delajo za trgovino. V Stražišu in Bitnji je znani zavod, v kterem se izdelujejo sita in druge pletenine iz konjske žime. Živi se od tega čez 1500 ljudi, ki narejajo blagá za 30.000 gl. na leto.

Papirnice so v Vevčah pri Ljubljani, v Ladji pri Goričanah, v Njivicah (v okraji rateškem) in v Žužemberku; izmed njih so prve 3 po fabriško napravljene.

Kranjska dežela ima nekaj večih žag, kakor se tudi ponaša z drugim obdelovanjem lesa, ker ima dokaj drevja, sploh tudi še precej vodne moči in se blagó v bližnji Terst lahko speča. V Kočevji so žage na paro in izdelujejo deske in furnirje. Veči vodne žage so še v kranjskem, kamniškem in ljub-

ljanskem okraju (v Fužinah pa nad Bistvo 4). V Ljubljani je tudi fabrika za kočije.

Skoro po vseh vaseh gorenje ribniške doline izdelujejo prebivalci različno leseno suho robo, zlasti pohišno in sploh gospodarsko posodje; to pa izvažvajo in iznašajo v sosedne dežele. — V Ložu izdelujejo posebno veliko dog in sodov, ktere potem izvažvajo v Terst in drugam. (Prih. dalje.)

Šolske postave.

O poslednjem času so se pri ministerstvu za šolstvo dokončala naj važniša dela o izpeljavi nove šolske postave. Deželni zborom se bodeta predložila dva predloga o šolski postavi, in sicer 1) kako naj se ljudska šola vredi, zderžuje in obiskuje, 2) o pravicah ljudskega učitelja.

Pervi načert kaže, kje naj se napravijo splošne ljudske šole, in določuje, da naj se v vsakem šolskem okraju tudi napravi naj manj ena meščanska šola; določuje dalje, kdo mora vse hoditi in kako se sprejemati v šolo, kakošna naj bodo šolska poslopja, kakošne šolske sobe in klopi; dovoljuje tudi učenicam podučevati dečke v prvih štirih letih ljudske šole; kaže, kako naj se zapisujejo za šolo vgodni otroci, kako naj hodijo v šolo in kako naj se zanikerni kaznujejo, ter govori tudi, koliko naj se izdaja za šolstvo in kje naj se vse to dobiva; pravi, da naj se v vsakem šolskem okraju vstanovi šolska blagajnica, iz ktere naj se plačuje vse, kar je za šolo treba. Iz teh okrajnih šolskih blagajnic naj se dodaja tudi za učiteljske knjižnice in naj se plačujejo stroški za učiteljske zборе. Šole za sile (Nothschulen) naj se prestrojijo v prave v dveh letih, in tudi vsolanje vseh krajev se mora izveršiti leto in dan potem, ko se razglasi nova postava.

Načert o pravicah ljudskega učitelja določuje, kako naj učitelje postavljajo v službe, koliko naj imajo dohodkov, kako naj se verdevajo, in kako naj se skerbí za stare in obnemogle. Krajna šolska gosposka bode učitelje za službo predlagala, okrajna jih bode nasvetovala, imenovala pa jih bode deželna šolska gosposka. Podučitelji dobé še le potem službo, ko dobé spričalo za učitelje (Lehrerbefähigungs-Zeugnis). Kar zadeva učiteljeve dohodke, se bodo srenje delile na štiri verste, katerim